

UDC: 821.161.2-32 В.Стефанік

POETYKA OPWIADANIA WASYLA STEFANYKA «DZIECIĘCIA PRZYGODA»

Olga Ciwkacz

Ph.D., docent,

Towarzystwo Kultury Polskiej im. Fr. Karpińskiego w Iwano-Frankiwsku (UKRAINE),
76006, Iwano-Frankiwsk, ul. Wuhowskiego 6a/8,
e-mail: olga_tsivkach@yahoo.com

REFERAT

W artykule zrobiona próba analizy opowiadania «Dziecięcia przygoda» Wasyla Stefanyka drugiego okresu jego twórczości w aspekcie stosowania pisarzem nowoczesnej techniki narracji i poetyki behawioryzmu. Krótkie opowiadanie «Dziecięcia przygoda» stało się reakcją na doświadczenia wojny, które wymagały zupełnie nowego języka i sposobu wyrażania. Bohater opowiadania mały chłopczyk Wasylko reaguje na czynniki zewnętrzne tylko przez pewne ruchy i działania pozbawione psychologicznej motywacji. Kompozycja opowiadania – otwarta, my nie wiemy jaki finał nastąpi w tej «dziecięcej przygodzie». Możemy zatem stwierdzić, że poetyka tego dzieła Stefanyka opiera się na umiejętnym wykorzystaniu elementów behawioralnych. A to z kolei świadczy również o tym, że poszukiwania artystyczne ukraińskiego pisarza znajdowały się w kierunku oryginalnym i na poziomie myśli artystycznej i estetycznej XX wieku. **Nowatorstwo:** w artykule po raz pierwszy poddano badaniu nowatorstwo narracji opowiadania Stefanyka «Dziecięcia przygoda» z umiejętnym zastosowaniem poetyki behawioryzmu. **Znaczenie praktyczne:** tekst artykułu można zastosować w praktyce nauczania literatury ukraińskiej na wyższych uczelniach, prowadzących wydziały ukrainistyki w Polsce.

Słowa kluczowe: Wasyl Stefanyk, opowiadania, poetyka behawioryzmu, nowatorstwo narracji, wojna jako zbrodnia, dzieci.

THE POETICS OF VASYL STEFANYK'S STORY «CHILDREN'S ADVENTURE»

Olga Tsivkach

Ph. D. of Philology, Assistant Professor,

Karpinski Society of Polish Culture in Ivano-Frankivsk (UKRAINE),
76006, Ivano-Frankivsk, 6a/8, Vyhovskoho str.,
e-mail: olga_tsivkach@yahoo.com

ABSTRACT

Aim. The article analyzes the means of using a new method of storytelling with elements of the poetics of behaviorism, which deeply showed the consequences and impact of the First World War on the lives of civilians in the sphere of hostilities. Heroes of the novel are little children who were running away from the soldiers and found themselves in the dark woods near a fatally wounded mother. The hero of the novel Vasylko, a boy of six or eight years must fulfill the prayer of a dying mother and save his sister Nastya, who is very young and cannot even speak. **The novelty of the author of the novel** does not describe Vasylko's inner emotions, but using the poetics of behaviorism, shows only the actions of the boy and his behavior in these circumstances. The novel is devoid of emotional expressions, conveys the boy's behavior, his actions caused by external pathogens. The author with great force conveys his attitude to the war and its inhumane nature.

Key words: Vasyl Stefanyk, novel, poetics of behaviorism, narration novelty, the tragedy of war, children.

ПОЕТИКА НОВЕЛИ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА «ДІТОЧА ПРИГОДА»

Ольга Цівкач

Кандидат філологічних наук, доцент,
Товариство польської культури ім. Ф. Карпінського і Івано-Франківську (УКРАЇНА),
76006, Івано-Франківськ, вул. Виговського 6а/8,
e-mail: olga_tsivkach@yahoo.com

РЕФЕРАТ

У статті на матеріалі новели Василя Стефаника проаналізовано питання використання письменником нового методу нарації з елементами поетики біхевіоризму, який сприяв глибокому показу наслідки і вплив Першої світової війни на життя та долю цивільного населення Покуття, яке опинилося у сфері військових дій. В новелі «Діточа пригода» описана доля маленьких дітей, які тікаючи від солдат, опинилися у темному лісі поряд із смертельно пораненою матір'ю. Василько, головний герой новели, повинен виконати волю вмираючої матері – вберегти сестру. Письменник не розкриває внутрішні емоції хлопчика, застосовує поетику біхевіоризму, описує тільки дії хлопчика, його поведінку, як відповідь на зовнішні подразники. Новела позбавлена емоційних висловлювань, описуються тільки дії хлопчика, що опинився сам на сам з війною. Письменник застосувавши поетику біхевіоризму передав своє ставлення до війни, підкреслив її антигуманну сутність. **Наукова новизна.** У роботі вперше звернута увага на новаторство нарації Стефаника другого періоду творчості, а саме застосування поетики біхевіоризму. **Практичне значення.** Матеріали дослідження можуть бути використанні при вивченні творчості Василя Стефаника як у школі, так і у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: Василь Стефаник, новела, поетика біхевіоризму, новаторство нарації, війна як злочин, діти.

W czasie I wojny światowej i wielkich wstrząsów społecznych, upadku Austro-Węgier na terytorium którego na ten czas znajdowała się wioska Rusow na Pokuciu, do której Stefanyk przeniósł się 1914 roku wraz z rodziną. Rok 1914 i I wojna światowa zniszczyła normalny, zwykły rytm życia i działalności pisarza. Zmarła jego żona Olga – najlepsza przyjaciółka i pomocniczka. Pierwszego sierpnia 1914 roku Austro-Węgry wypowiedziały wojnę Serbii, a później Rosji. Galicja (zwłaszcza Pokucie) stały się teatrem wojny. Galicja była okupowana przez Rosjan i odbita przez Austriaków, przez te działania wojenne cierpi ludność cywilna, zostaje zniszczoną infrastruktura gospodarcza i społeczna. W marcu 1915 r. Stefanyk został aresztowany pod fałszywym donosem, ale wkrótce został zwolniony na wniosek swego drugiego pisarza i adwokata sprawiał Marka Czeremszyny. Rok 1915 to kolejna strata dla Stefanyka – śmierć Mychajła Pawłyka, przyjaciela i współpracownika. Rok później, w 1916, zmarł Iwan Franko, który niewątpliwie wpłynął na ukształtowanie się Stefanyka jako pisarza i obywatela. W tym samym roku Stefanyk wyjechał do stolicy cesarstw Wiednia. Przebywał tam ponad rok, nie przerywając stosunków z ojczyzną, kontynuując działalność posła na Sejm wiedeński, również od czerwca 1916 roku pełnił funkcję kierownika biura wydziału wiedeńskiego «Крайового господарського товариства „Сільський господар” у Львові» [8, с. 209], które zajmowało się sprawami rolników ukraińskich poszkodowanych w czasie wojny: «з сеї діяльності користав не лише загал українських хліборобів, але в рівній мірі допомагала управа Товариства радою і вказівками і своїм впливом кожному хліборобові, а зокрема кожному членові товариства на виселенню і в краю, який о поміч до неї звертався – а таких случаїв було без числа» [8, с. 209-210].

Pod wrażeniem wydarzeń I wojny światowej, która przez kilka lat przynosiła śmierć ludności cywilnej Galicji, tu z dala od działań wojennych pisarz poczuł potrzebę wyrażenia swoich doświadczeń słowami, (po dwunastoletniej przerwie). Wspomnienia o przeżyciach, okrucieństwie działań wojennych chyba «ożyły» w spokojnym i prowadzącym zwykły tryb życia Wiedniu. Tematyka Stefanyka i motywy jego twórczości pozostały «wiejskie», jednak nastrój i poetyka narracji zmieniły się. Pisarz chciał wyrazić bezradność człowieka przed wojną, wpływ przemocy na psychikę człowieka, który w otoczeniu wojny prawie wyzbywa się emocji, widok śmierci, niemożność obronić się przed wojną powoduje niewiarę w świat i człowieka. Pragnienia bohaterów zmieniły się, jak zmienił się światopogląd pisarza. Rozpoczął się drugi okres jego twórczości (1916–1939). Za chronologiczny początek tego okresu można uznać opowiadanie «Dziecięca przygoda» (napisane jesienią 1916 roku i opublikowane na początku 1917 roku), które zwróciło uwagę zarówno nowym tematem, jak i nowością środków twórczości artystycznej. Niemal neutralna nazwa tytułu odgrywa ważną rolę w tym opowiadaniu. Tytuł nie jest przypadkowym, nie znaczącymi słowami, nazywa główne treści, organizuje budowę, wskazuje na motyw, wokół którego zbudowana została fabuła, podkreśla punkt kulminacyjny. Tytuł możemy więc scharakteryzować jako pierwszy odcinek tekstu opowiadania, stanowi on jego integralną część. Najważniejsze jest jednak to, że on pozostaje w licznych związkach z treścią utworu, który nie tylko nazywa, ale i symbolizuje tragedię dzieci. Jest więc swoistym kluczem do interpretacji utworu. Czytelnik nie może odgadnąć, o jakiej «dziecięcej przygodzie» autor może opowiedzieć – znaleziony kotek, złamana zabawka czy spotkanie z wróżką. Lecz tylko tutaj nie jest to przygoda «dziecięca» – dziecko spotkało straszną postać wojny, której nie może zrozumieć, nawet się jej nie boi, bo nie rozumie, co to jest. Wasylko pozostał sam na sam z wojną, żadnej pomocy nie może znaleźć w lesie – obok martwa matka i mała siostrzyczka. Stefanyk uważał, że nie da się o tym napisać w tradycyjny dla niego sposób, trzeba było posłużyć się jakąś nową formą narracji.

Denis Lukjanowycz słusznie zauważył w swojej recenzji z 1927, że to opowiadanie podobne do «obrazów Wasilija Wiereszczagina», który przez nich pragnął potępić zjawisko wojny i wywołanych przez nią zniszczeń. Oprócz tego, Lukjanowicz zobaczył w lapidarności fabuły opowiadania Stefanyka, umiejętności przekazywania odruchów, nastrojów bohaterów, w oryginalnej technice narracji bliskość najlepszym przykładom literatury zachodnioeuropejskiej, a właśnie niektórym dramatom Maeterlincka: «Здається ніби виробив собі Стефанік якусь окрему форму для своїх оповідань, найбільш зближену до „говорених драм” Метерлінка, що не мають акції» [6, s. 87]

Wcześniej podkreślając prostotę i głęboki liryzm ukraińskiego pisarza, Iwan Franko umieszcza go obok Alphonse'a Dodego [6, s. 163]. Henrik Heschels, zwracając uwagę na oryginalność stylu Stefanika, wyczuł pokrewieństwo jego stylu

Rozumiemy oczywiście krytyków literackich, współczesników Stefanika, którzy próbowali znaleźć w utworach pisarza to, co już istniało w literaturze europejskiej, w stosunku do której mogłby być następcą lub poszukiwać tego, co jednocześnie (na poziomie synchronicznym) powstawało w ukraińskiej i innych literaturach światowych. Ale w naszych czasach, z pewnego historycznego dystansu,

nie mniej ważne staje się badanie spuścizny Stefanyka z innego punktu widzenia, dlatego że powieściopisarz był nie tylko wyznawcą tradycji, ale częściowo «odkrywcą» nowej tendencji artystycznej. W literaturze światowej początki takiej «techniki» pisarskiej sięgają wczesnych lat trzydziestych XX wieku.

W twórczości Stefanyka, drugiego okresu, nie sposób znaleźć jednego, wypracowanego przez niego głównego kierunku literackiego: pisarz możliwe syntetyzuje nowe modele i sposoby narracji. Powodom mogło być pojawienie się w powieściach prozaika tematów militarnych, które nie były charakterystyczne dla jego twórczości w latach 1899–1900, oraz sposoby jego realizacji sugerują, że w swoich poszukiwaniach artystycznych pisarz wyszedł poza «impresjonizm» czy «ekspresjonizm» i stał się dla ukraińskiej literatury XX wieku twórcą nowej metody odtwarzania rzeczywistości, którą w literaturze obcej określają się mianem «behawioryzmu» – czyli metody opartej na umiejętności obiektywnego obserwowania bohatera, w której podmiot opisu – zewnętrzne przejawy ludzkich zachowań, a nie wewnętrzne procesy psychologiczne, co właśnie bada «psychologia» zachowania. Literatura behawioralna w inny sposób posługiwała się analizą psychologiczną i wyrzekła się wszelkich przejawów uczuć, a wnioski o bohaterze wyciągała dopiero na podstawie obserwacji jego zachowania.

Warto zauważyć, że w krytycznych pracach nad twórczością Wasyla Stefanyka upomina się przede wszystkim o zdolności pisarza w obrazowaniu wewnętrznego stanu psychicznego człowieka, dotyczy to prawie prozy z tzw. pierwszego okresu twórczości. Zamiast tego w opowieściach z lat 1916–1933, naszym zdaniem, są elementy nowej nieszablonowej prozy «behawioralnej», która przejawiała się w niektórych powieściach o wojnie Ernesta Hemingwaya, Johna Steinbecka, Johna Dos Passosa, a w literaturze polskiej w okresie międzywojennym najpierw w twórczości Juliana Kaden-Bandrowskiego [2, s. 153–154], a po drugiej wojnie światowej w opowiadaniach Tadeusza Bandrowskiego [1]. Wojna i śmierć stają się tematem utworów, przynajmniej u Hemingwaya, nie ze względu na zainteresowanie pisarza przemocą, ale dlatego, że w obliczu możliwej śmierci z ludzkiego zachowania znika wszystko napływowe, aluwialne, powierzchowne, uwydatnia istota osoby, «prawda», którą przedstawia powieściopisarz. Wojna opisuje się z pozycji zwykłego człowieka lub żołnierza. Bohaterowie Ernesta Hemingwaya często stają twarzą w twarz z wrogim światem, co zwykle kończy się tragicznie.

Wydaje się, że «Dziecięca przygoda» jest bardzo daleka od prozy Hemingwaya, Steinbecka lub Dos Passosa. Bohaterami opowiadania Stefanyka nie były żołnierzy, ale dzieci, którzy po tragicznej śmierci matki spotykają się sam na sam z wojną.

Wasyłko i Nastia zostały bohaterami opowiadania ukraińskiego autora nie przypadkowo, lecz dlatego, że kontrast między straszną tragedią, jaka wydarzyła się w życiu małych dzieci, a tym, jak naiwnie ją postrzegają, jeszcze mocniej przedstawia nieludzki, straszny charakter wojny, prowokuje ostry protest przeciwko temu zjawisku. Po raz pierwszy los dziecka staje się tematem wypowiedzi, autor przedstawia jak zewnętrzne wydarzenia historyczne wpływają na małe dziecko, jak zewnętrzne niezwykle czynniki determinują jego zachowanie.

Wydawałoby się, że sam, w nocy, gdzieś w lesie, daleko od domu, obok swojej zmarłej matki i małej Nastii, Wasylko musiałby się bać i płakać. Ale tak się nie dzieje. Stefanyk pokazał nietypowe zachowanie małego człowieka, świadomie lub nieświadomie wykorzystując technikę narracji behawioralnej, dlatego, że behawioryści zwracali uwagę na zachowanie człowieka pod wpływem nieznanymi czynników zewnętrznych. Stefanik w tym opowiadaniu przedstawia także jakby tylko zewnętrzne działania swojego bohatera bez szczegółowego opisu wewnętrznego stanu psychicznego. Głównym tematem i problemem opowiadania jest mały człowiek w otoczeniu wojny. Nawet przedmioty martwe i obrazy natury nabierają znaczenia w związku z dziećmi i poprzez ich widzenie.

Powieść nie ma charakternego dla gatunku opowiadania szczegółowego wstępu. Nic nie wiemy o przedwojennych losach matki i jej dzieci, tylko ze słów chłopca dowiadujemy się, że ojciec został pobrany do wojska. Autor nie opisuje przebieg poprzednich wydarzeń. Fabułą jest wojną, która przesądziła o tragedii życia zwykłej wiejskiej rodziny. Akcja powieści zaczyna się od momentu kulminacji, decydującym momentem w życiu rodziny, tu przecinają się ścieżki wszystkich bohaterów opowiadania, śmiertelnie ranna matka mówi: «Васильку, бери Настю та веди до вуйка, оттуди, стежкою попід ліс, ти знаєш. Але тримай за руку легко, не сіпай, вона маленька, та й не неси, бо ти ще не годен. – Сіла, дуже боліло, і лягла» [5, с. 199]. Od tego miejsca narracja ma już charakter niemal protokolarnej rejestracji zdarzeń, obserwujemy jedynie zewnętrzne zachowanie Wasylka, autor unika wewnętrznych monologów i skupia się na jego czynnościach, gestach i ich werbalnych odpowiednikach.

Współcześni badacze twórczości Stefanyka przypuszczają, że opowiadanie «Dziecięca przygoda» jest psychologicznym monologiem małego Wasylka [3, 94], jednak naszym zdaniem należy zwrócić swoją uwagę na szczególny charakter tego «monologu». Wiadomo, że monolog – to słowa bohatera, skierowane do siebie (monolog wewnętrzny) lub innych, ale w przeciwieństwie do dialogu, on nie opiera się na jakichś wskazówkach, nie zawsze wymaga odpowiedzi. Ale wszystko, co mówi Wasylko, zależy od reakcji określonego adresata: najpierw umierającej matki, a potem młodszej siostry. Powieść stwarza sytuację napiętą, temat wypowiedzi zostaje nazwany, a to prowadzi do ukrycia dialogicznej opozycji «ja» – «ty»: Wasylko – Nastia. W języku Wasylka stale obecne są formy «ty», «tobie», które są typowe dla dialogu, ale samego dialogu być nie może – Nastia jeszcze nie umie mówić, a matka umarła. Dlatego naszym zdaniem mamy do czynienia z monologiem dialogicznym, uwarunkowanym kontekstem całej narracji, który bardzo często podobny do narracji behawioralnej, a więc bardziej skupia się na opisie wydarzeń, ruchów, reakcji, na zdarzenia niż na konkretnym przedstawieniu myśli psychologicznych chłopca. Wasylko prowadzi dialog bez odpowiedzi ze swoją małą siostrą, a nawet ze zmarłą matką, co pomaga mu zwyciężyć lęk przed nieznanym. Postrzeganie wydarzeń przez chłopca jest przekazywane za pomocą prostymi, pozbawionymi emocji słów. Odpowiadając na prośbę matki, by przyprowadzić małą Nastię do wujka, mówi, jak nam się zdaje dość obojętnie: «Ви вмирайте, а ми будемо коло вас, аж рано підемо... Вже не говорить, вже таки вмерла» [5, с. 198]. Wasylko powinien uczynić prawie niemożliwie, doprawić siostrzyczkę do

bliskiej rodziny. Tylko z jego słów dowiadujemy się, jak zginęła jego matka: «Видиш Насте, куля брiнькнула та й убила маму» [5, с. 198]. Jego siostra Nastia była jeszcze małym dzieckiem, nie rozumiała, co się dzieje wokół: «Ти нічого не знаєш, ти ще ходити ледви знаєш... ти сама не потрафиш до вуйка» [7, с. 198]. Wasylko bez emocji opowiada Nasti, co widzi sam, z jego słów wynika, że dzieci, właśnie, znalazły się w strefie frontowej, bez jedzenia i bez pomocy dorosłych, prawie bez popłochu mówi on do Nasti: «А диви, шпуріють, але високо, високо... Аді, гармати, гу, гу, гу... вже знов кулі свищуть... А що тобі дам їсти, як нема мами... А може куля вже і дедю убила на війні, а може, уже до ранку і мене вб`є? і Настю, та й би не було нічого, нікого» [5, с. 198, 199].

Bohater, a za jego pośrednictwem autor, opowiadają o tym, co się dzieje, dziewczynka może płacze, jest głodną, a Wasylko nie wie co ma począć, znów wykorzystuje pewne ruchy: «Настя, бігме буду бити, що я тобі дам їсти... Насте, лягай вже коло мами... Я буду дивитися на війну» [5, с. 199]. Wasylko jest mały i niedoświadczony, a autor zapewne pomyślał, że zwykłe fakty, niemal protokolarny opis tragedii, będą bardziej wyraziste niż emocjonalne komentarze. Staje się jasnym, że mały człowiek w każdym przypadku chce wyrazić swoje uczucia podczas wykonywania ruchów, jak odtwarza ich werbalnie. Właśnie tutaj ruchy pełnią funkcję znaków i wskazują, bez nazywania, pewien obszar przeżyć emocjonalnych.

W opowiadaniu «Дziecięca przygoda» opis działań wojennych pozbawiony jest heroicznej aureoli i żałosnych słów. Stefanyk pokazał, że wojna to deformacja ludzkości, wielka zbrodnia przeciwko życiu. Dlatego nie jest przypadkiem, że matka ginie od ślepej kuli, uciekając przed przemocą. Próbuje ratować życie i dusze swoich dzieci, nie chciała, żeby dzieci zobaczyły aktu gwałtu nad kobietą, pozbawiając ich cynicznego okrucieństwa wojny kosztem własnego życia, Wasylko mówi siostrzyczkę: «чого ти ревіла, як той жовнір хотів маму обіймати» [5, с. 199].

Pisarz doskonale wykorzystuje technikę kontrastu: straszne wydarzenie – śmierć matki i jasne, wesołe, przejrzyste światło, które zalewają wszystko dookoła wystrzałami armat. Mały Wasylko uspokoja swoją siostrę tym, że matka, choć martwa a może chronić dzieci: «Я би тебе міг добре набити тепер, але ти вже сирота... лягай борзо коло мами, бо зараз кулі будуть летіти [5, с. 198]. Wasylko chce uspokoić przerażoną siostrę: «Насте... ти дивись на війну, яка вона файна». [5, с. 198]. Dziwne skojarzenie, bo zawsze w twórczości Stefanyka, wszystko co dobre, kojarzyło się z czymś białym, jasnym, a wszystko, co wrogie i złe – jako «czarne». Podobno Stefanyk starał się pokazać, jak zmieniają się wartości w czasie wojny, jak wpływają na tradycyjny światopogląd, jak wpływają na myślenie jeszcze nieukształtowanej osoby. Pisarz tragiczny i wzruszający Wasyl Stefanyk pisze swoje opowiadanie bez «współczujących słów», jest jak najbardziej powściągliwy w przekazywaniu uczuć. Psychologia «ukryta», autor opisuje tylko fakty, słowa, czyny. Wasylko chowa swe uczucia: «Я хлопець, і мені не пасує голосити» [5, с. 198] Słowa są neutralne, Wasylko mówi o zwykłych rzeczach, wewnętrzne napięcie odczuwalne jest tylko w intonacji, w złożonej składni, w powszechnym użyciu motywu przewodniego – śmierci matki. Dla chłopca zło nie jest wojną – jest «w porządku», a zło to jest – kula. Najpierw – «брiнькнула і убила маму ... утікали

ми, а куля свіснула» [5, с. 198]. Kula może nawet zabić tego żołnierza: «бахне кулев... а він зараз лягає, як мама» [5, с. 198], dziecko nawet odbiera wojnę jako zabawę, bo gdzieś za Dniestrem żołnierzy «кулями такими вогневими підкидають ... граються ними» [5, с. 198]. Chociaż jest jeszcze mały, ale już zdał sobie sprawę z niepewności swego istnienia: «Овва, як мене куля трафить, то я ляжу коло мами й умру» [5, с. 199]. Autor eliminował z narracji wszelkie przypuszczenia bohaterów, co mogłyby być domysłem, nie opisuje przeżyć umierającej matki, a tylko słowa i zachowanie małego chłopca.

Dla czytelnika jedynym źródłem informacji jest historia Wasylka. Można przypuszczać, że *de facto* w tym celu pisarz «zastępuje» prawdziwy monolog i powierza opowieść jednemu bohaterowi w formie dialogicznego monologu. W przeciwnym razie nie da się opisać charakteru małego bohatera, ponieważ tylko w komunikacji człowiek otwiera się dla siebie i innych. Dwa głosy to minimum życia, istnienia. W tej powieści wyraźne odpowiedzi brata są odpowiedziami na jakiś ruchy siostry, choć jednocześnie jest to jeden «rozszczepiony» głos.

Nie wiemy, czy Wasyl Stefanyk był obeznany z pracami Johna B. Watsona, który już w 1913 roku opublikował swój «manifest behawiorystyczny, w którym wyjaśnia, że wszystkie zachowania, co przyjmują postać bohatera bodziec – reakcja na zewnętrzne czynniki. Teoretyk psychologii behawioralnej John Watson uważał, że „u progu naszego życia istnieją trzy główne emocje: strach, złość i miłość. U dorosłych, pod wpływem określonych warunków, pojawiają się one w bardzo różnych formach» [4, s. 30]. Stefanyk napisał swoją opowiadanie o rzeczach zbyt odległych od świata dziecka, dlatego na bohatera wybiera dziecko, którego emocje są jeszcze nie zdeformowane, a prymitywne, czyste, prawdziwe, on może tylko kochać, strach mu nie oślepi oczu, więc może nawet podziwiać kolory wojny i uważać, że żołnierzy «bawią się kulami armat». Z opowiadania my nie możemy zrozumieć, czy w rodzinie panowały dobre stosunki pomiędzy dziećmi i matką. Ale z zachowań chłopaka możemy domyślić się, że dla nich ona była dobra matką. Wasylko chodzi obok niej, nie chce pozostawić umarłej matki w lesie, podchodzi do niej, ukrywa swoją siostrę obok niej, a na końcu opowiadania zasypia również obok już nieżyjącej matki. On uważa, że ona chroni ich, więc nie na próżno chłopiec powtarza siostrzyczkę: «ховайся за маму» [5, с. 199]. Ona nawet gdy nie żyje, karmi sieroty: «Цить, є хліб у мами у пазусі» [5, с. 198], ona karmi dzieci chlebem chlebem nasączonym własną krwią. Wasilko opłakuje śmierć matki, ale jako jedyny mężczyzna, który pozostał w rodzinie po tym, jak jego ojca było zabrano do wojska, nie może otwarcie wyrazić swoich uczuć. On przypomina jak po śmierci ich sąsiadki Iwanychy «golosyły – płakały jej córki». Ale sam Wasylko tylko może cicho przemawiać słowa podobne do prawdziwego lamentu: «мамко, мамко, де вас шукати, звідки вас визирати» [5, с. 199].

Osobliwością opowiadania «Dziecięca przygoda» jest brak rozwiązania konfliktu, ponieważ sprzeczności tej sytuacji konfliktowej dla małego bohatera nie mają rozwiązania i nie zależą od niego. Dlatego autor wprowadza bardzo charakterystyczną cechę emocjonalnego upadku narracji behawioralnej pod koniec opowiadania: «заснув. До білого дня, світляне покривало дрижало над ним і

заєдно тікало за Дністер» [5, с. 199]. Kompozycja opowiadania – otwarta, my nie wiemy jaki finał nastąpi w tej «dziecięcej przygodzie».

Ograniczenie czasu trwania akcji staje się cechą tragicznego centrum narracji Stefanika. Tragedia pogłębia się poprzez swoisty dialogiczny monolog bohatera, nie ma w nim nic «teatralnego», nie ma miejsca na dowcip, wyrafinowane słownictwo, żalobnym wyrazom. Bohater posługuje się słowami języka potocznego i dialektu miejscowego. I choć bohaterem jest dzieckiem w wieku sześciu czy ośmiu lat, nie słyszymy dziecięcych słów, dlatego, że nasz bohater wcześniej poczuł się dorosłym – ojca zabrała wojna.

Stefanyk w opowiadaniu «Dziecięca przygoda» odrzuca próby upiększania rzeczywistości, odmawia przedstawienia patosu umierania, apoteozy cierpienia, nie posługuje się archetypem męczeństwa, ofiary. Swoją wiedzę o człowieku i jego duszy buduje tylko na podstawie obserwacji i zachowania.

Krótkie opowiadanie «Dziecięca przygoda» ma głębokie znaczenie filozoficzne. Tutaj prawie widzimy obalenie mitu o chrześcijańskich zasadach porządku świata, gdzie nie ma miejsca na przykazanie «nie zabijaj», to zniszczenie mitu o człowieku, który powinien być szczęśliwy na tym świecie, ale staje się najbardziej tragiczną postacią w okolicznościach, na które nie ma wpływu.

Pierwsza próba Wasyla Stefanyka w opowiadaniu o wojnie z wykorzystaniem behawiorystycznej poetyki narracji zakończyła się sukcesem. Całym zestawem stylistyki behawiorystycznej autor osiąga cel, opowiadanie sprawia jak najbardziej tragiczne wrażenie. Celem pisarza było wzbudzenie współczucia do bohaterów, próbą nie pozostawić czytelnika obojętnym do losów ludzi, którym zagraża wojna. Autor niczego nie sugeruje, podaje skąpe fakty, pozostawia czytelnikowi możliwość zrobić pewne wnioski. On chciał, aby ta krótka opowieść o wojnie została przyswojona w umysłach przyszłych czytelników jako część jego własnego życiowego doświadczenia, prowadziła do wniosków o antyludzkiej naturze każdej wojny.

Krótkie opowiadanie «Dziecięca przygoda» stało się reakcją na doświadczenia wojny, które wymagały zupełnie nowego języka i sposobu wyrażania. Możemy zatem stwierdzić, że poetyka tego dzieła Stefanyka opiera się między innymi na umiejętnym wykorzystaniu elementów behawioralnych. A to z kolei świadczy również o tym, że poszukiwania artystyczne ukraińskiego pisarza znajdowały się w kierunku nowoczesnym i na poziomie myśli artystycznej i estetycznej XX wieku.

P. S. Nowela Wasyla Stefanyka, którą on napisał 1916 roku, swoją treścią i wymową nabiera nowego, aktualnego oddźwięku już a naszych czasach, kiedy na Wschodzie współczesnej Ukrainy toczy się bezsensowna wojna i giną niewinni dzieci, młode ukraińskie żołnierzy, zostają sam na sam z wojną starsi ludzie.

LITERATURA

1. Behawioryzm w opowiadaniach Borowskiego. URL: <https://klp.pl/borowski-opowiadania/a-6531.html>
2. Kalinowska M. Słowo wstępu do fragmentów «Literatury Polski Odrodzonej 1918–1945» Artura Hutnikiewicza. *Literaria Copernicana*. 2016. Nr 4(20). S. 139–154. (URL: <https://apcz.umk.pl/czasopisma/index.php/LC/article/view/LC.2016.061/10594>).

3. Лесин В. М. Василь Стефаник – майстер новели. Київ : Дніпро, 1970. 329 с.
4. Sillamy Norbert. Słownik psychologii. Przełożył z francuskiego Krzysztof Jarosz. Katowice : Wydawnictwo «Książnica», 1998. 344 s.
5. Стефаник В. Діточа пригода. *Твори*. Київ: Дніпро, 1964. С. 198–199.
6. Василь Стефаник у критиці та спогадах : статті, висловлювання, мемуари. Київ : Дніпро, 1970. 482 с.
7. Василь Стефаник – художник слова. Івано-Франківськ : Плай, 1996. 272 с.
8. Кривавого року : Віденський ілюстрований альманах на 1917 рік / зладив Ярослав Весоловський. Відень : Видала Загальна Українська Рада, 1917. 230 с.

REFERENCES

1. Behaviorism in Borowski's stories [Behawioryzm w opowiadaniach Borowskiego], available at: <https://klp.pl/borowski-opowiadania/a-6531.html>
2. Kalinowska, M. (2016), "Introduction to excerpts from Artur Hutnikiewicz's 'Literature of Reborn Poland 1918-1945'" ["Słowo wstępu do fragmentów 'Literatury Polski Odrodzonej 1918-1945' Artura Hutnikiewicza"], *Literaria Copernicana*, No. 4(20), pp. 139–154, available at: <https://apcz.umk.pl/czasopisma/index.php/LC/article/view/LC.2016.061/10594>. (in Polish).
3. Lesyn, V.M. (1970), *Vasil Stefanik is a master of short stories* [*Vasyl Stefanyk – maister novelty*], Dnipro, Kyiv, 329 p. (in Ukrainian).
4. Sillamy Norbert. Słownik psychologii. Przełożył z francuskiego Krzysztof Jarosz. Katowice : Wydawnictwo «Książnica», 1998. 344 s.
5. Stefanyk, V. (1964), "Children's adventure", *Works* ["Ditochy pryhoda", *Tvory*], Dnipro, Kyiv, Dnipro, 1970, pp. 198-199. (in Ukrainian).
6. (1970), *Vasyl Stefanyk in criticism and memoirs* [*Vasyl Stefanyk u krytytsi ta spohadakh*], Dnipro, Kyiv, 482 p. (in Ukrainian)
7. (1996), *Vasil Stefanik is an artist of the word* [*Vasyl Stefanyk – khudozhnyk slova*], Plai, Ivano-Frankivsk, 272 c. (in Ukrainian).
8. Vesolovskyi, Ya. (Comp). (1917), *Bloody Year: Vienna Illustrated Almanac for 1917* [Krivavoho roku. Videnskyi iliustrovanyi almanakh na 1917 rik. Zladyv Yaroslav Vesolovskyi], Zahalna Ukrainska Rada, Vienna, 230 p. (in Ukrainian).

